

Lärarhandledning ”Pantones ö”

Lärarhandledningen till ”Pantones ö” fokuserar på innehåll ur kursplanerna i ämnena svenska, geografi, religion och samhällskunskap.

Svenska

- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna.
- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Texter i form av skönlitteratur, lyrik, dramatik, sagor och myter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.
- Berättande texters budskap, språkliga drag och typiska uppbyggnad med parallellhandling och tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar samt dialoger.
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud, till exempel webbtexter, spel och tv-program.
- Texter i digitala miljöer, till exempel texter med länkar och andra interaktiva funktioner.

Geografi

- Kartan och dess uppbyggnad med färger, symboler och skala. Topografiska och tematiska kartor.

Religion

- Hur olika livsfrågor skildras i populärkulturen, exempelvis vad som är viktigt i livet och vad det innebär att vara en bra kompis.

Samhällskunskap

- Hur man urskiljer budskap, avsändare och syfte, såväl i digitala som andra medier med ett källkritiskt förhållningssätt.

Tanken med lärarhandledningen är att eleven först funderar och skriver ner sina funderingar själv, för att sedan diskutera och jämföra sina funderingar med en klasskamrat och slutligen diskutera frågorna i helklass med läraren, eller en utsedd elev, som samtalsledare.

För de lärare som använder sig av Sokratiska samtal i sin undervisning, är många av frågorna skrivna för att passa även denna undervisningsmetod.

Frågorna i lärarhandledningen är mer eller mindre öppna, för att främja samtalet om boken. Till varje kapitel finns ett varierande antal frågor och det är upp till läraren att själv välja en del av frågorna eller samtliga frågor till Pantones ö, beroende på klassens intresse och behov, tid, syfte med lektionen etcetera.

Innan läsning

Titta på omslaget och samtala om det.

- Vad är det som händer på omslaget? Vilka tror du ryttarna är som rider fram över fältet med facklor i händerna?
- Titta på kartan som finns innanför bokens pärm. Finns det någon plats som du tycker verkar vara extra spännande, eller som du skulle vilja komma till?

Läs texten på baksidan av boken.

- Vad för slags bok är Pantones ö? Vilken genre tillhör den?
- Hur skulle du reagera om det blev svält där du bor?
- Varför tror du att bokens huvudrollsinnehavare måste få tag på Livets växt?

Kap 1-2

Sofia och Leo kommer till Sagofallen. Sofia har ett armband på sig som de åtta svart bönderna kan spåra henne med. De får träffa de åtta Vita bönderna.

1. På sidan 19 står det:

”Hungersnöden kryper allt närmare inpå. Det hade börjat med att de fått snåla med vissa matvaror. Sofia har nästan glömt hur det var när de kunde äta vad de ville. Aldrig förr hade människor haft så mycket pengar, men maten höll helt enkelt på att ta slut.”

Om det hände samma sak där du bor, vilka matvaror skulle du ha lättast att sluta använda? Vilka matvaror skulle du sakna mest?

Är det samma matvaror som är nyttigast och bäst för dig, som du skulle sakna mest?

2. I slutet av 1700-talet skrev Malthus en text där han hävdade att befolkningen kommer att öka snabbare än tillgången på mat. Detta skulle förr eller senare leda till hungersnöd. Men skördarna har ökat med bättre grödor, gödsel och teknik. Det största problemet är istället att det slängs mycket mat (ca 48 kg mat och dryck per person i Sverige/per år) och att maten inte fördelas rättvist i världen.

Ta reda på hur mycket mat det slängs på din skola under en vecka.

Vad kan du göra för att det ska slängas mindre mat på din skola och hemma hos dig?

Kap 3-5

Sofia och Leo beger sig tillsammans med de åtta bönderna mot Träskfolkets by där de hoppas att hitta en karta till Livets växt.

1. Sofia blir i sista stund räddad från att få en giftig groda på sig. Vilket djur tror du skadar flest människor under ett år? Är det grodor, ormar, tigrar eller något annat?
2. Titta på listan som finns på denna länk:

<https://www.varldenshaftigaste.se/topplistor/varldens-10-farligaste-djur/>

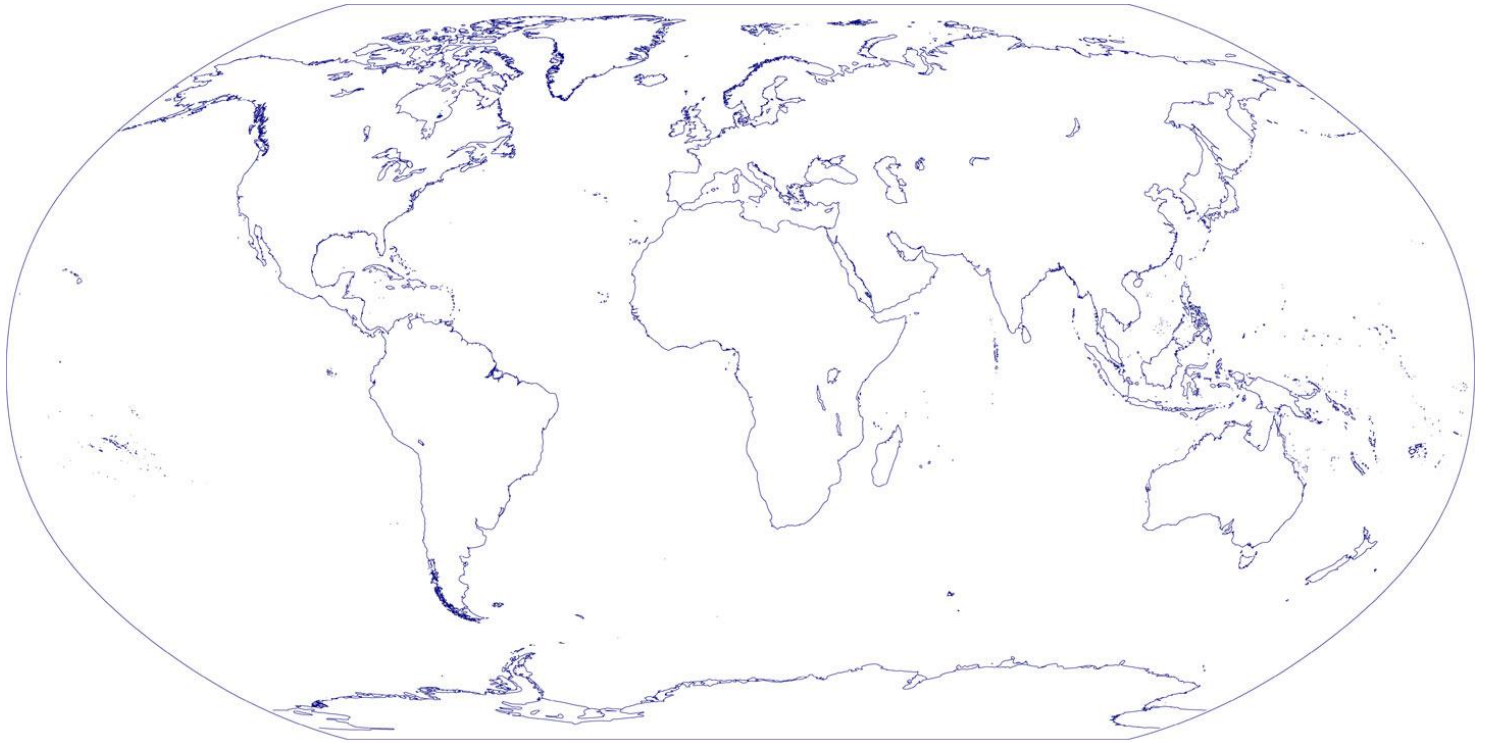
Var det samma djur som du gissade i förra frågan som var farligast enligt listan?

3. Världens farligaste djur sprider sjukdomen malaria. Ta reda på hur malaria smittar och skriv upp fem saker man kan göra för att skydda sig mot malaria.
4. I slutet av kapitel 5, börjar Slokes kikare att skaka, vilket betyder att de åtta Svarta bönderna närmar sig. Hur tror du att sällskapet med Sofia och Leo ska kunna ta sig bort från faran?

Kap 6-7

De åtta Svarta bönderna jagar flera ryttare till häst. Sällskapet beger sig till Ökenslottet för att hämta en kompass.

1. Läs kap 6. Kapitlet slutar med att en av ryttarna som de Åtta har jagat blir träffad och faller till marken. Vem tror du har blivit träffad? Kommer sällskapet med Sofia och Leo att klara sig?
2. Sällskapet kommer till en öken. Ta reda på svaren på följande frågor om öknar:
  - a) Hur mycket nederbörd får falla under ett år, för att det ska kallas öken?
  - b) Hur mycket regnar det normalt i Sverige i medelsnitt under ett år?
  - c) Rita in följande öknar på världskartan:
    - i. Saharaöknen
    - ii. Gobiöknen
    - iii. Kalahariöknen
    - iv. Great Victoria Desert
    - v. Atacamaöknen

- d) I vissa delar av Atacamaöknen har det inte regnat på 400 år. 400 år är en lång tid! Ta reda på vad som hände i Sverige för 400 år sedan. Vem var kung och drottning? Vad heter kriget som Sverige var med i och varför gick Sverige in i kriget?
- e) Hur uppstår en öken?
- f) I slutet av kapitel 7 råkar sällskapet ut för en sandstorm. Är du nyfiken på hur en sandstorm kan se ut, titta på filmen på följande länk:
<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/se-nar-den-enorma-sandstormen-drar-in-over-phoenix>
Tror du att alla i sällskapet kommer att klara sandstormen?

Kap 8-9

Sällskapet med Sofia och Leo klarar sandstormen men råkar istället stöta på en sandorm. Jaspar räddar Sofia undan ormen och de kan fly in i Ökenslottet.

- 1. Vi har tyvärr inte så mycket att bjuda på. Matförråden börjar sina, säger Regina beklagande.*

I Ökenslottet hade de ett matförråd. Tänk om det skulle vara en kris, t ex ett stort och långvarigt strömavbrott i Sverige som gör att affärer inte kan ha öppet och att pumparna till vattnet gör så att inget kommer ur kranarna. Kylskåp och frys fungerar inte. Hur skulle du klara dig då?

Gör en lista på mat och livsmedel som är bra att ha hemma, så att du och din familj kan klara sig i en vecka utan hjälp.
2. Om det är strömavbrott under vintern, hur ska du och din familj få värme? Skriv ner vad som kan vara bra för att inte frysa.

- Hur ska ni laga mat utan ström? Skriv ner vad som behövs hemma för att klara av matlagningen vid längre strömavbrott?
- Hur ska ni kunna få information om vad som händer utan ström? Sveriges radio kommer att sända ut information, men hur ska ni kunna ta del av den? Lista även ner vad ni skulle behöva för att få reda på vad som händer.
- Jämför nu din lista med listan som Myndigheten för skydd och beredskap (MSB) har skickat ut till nästan fem miljoner hushåll.
Är det något du vill lägga till på din lista? Tycker du att MSB har missat något på deras lista? Tror du att du och din familj kan klara er en vecka utan ström med de saker som står på din lista?

Tips för din hemberedskap

Förutsättningar och behov ser olika ut, exempelvis om du bor på landsbygd eller i tätort, i hus eller lägenhet. Här får du allmänna tips för din hemberedskap. Använd det som passar just dig och dina nära. Gå gärna ihop om vissa saker och låna av varandra.

Mat

Det är viktigt att ha extra mat hemma som ger tillräckligt med energi. Använd hållbar mat som kan tillagas snabbt, kräver liten mängd vatten eller som kan ätas utan tillagning.

- potatis, kål, morötter, ägg
- bröd med lång hållbarhet, till exempel tortilla, hårt bröd, kex, skorpor
- mjukost, messmör och andra pålägg på tub
- havredryck, sojardryck, tormjölkspulver
- matolja, hårdost
- snabbpasta, ris, gryt, potatismospulver
- färdigkokta linser, bönor, grönsaker, hummus på burk
- krossade tomater att till exempel koka pasta i
- konserver med köttfärsås, makrill, sardiner, ravioli, laxbullar, kokt kött, soppor
- fruktkräm, sylt, marmelad
- färdig blåbärs- och nyponsocka, juice eller annan dryck som håller i rumstemperatur
- kaffe, te, choklad, energibars, honung, mandlar, nötter, nötsmör, frön.

Vatten

Rent dricksvatten är livsnödvändigt. Räkna med minst tre liter per vuxen och dygn. Om du är osäker på kvaliteten behöver du kunna koka vattnet.

Om toaletten inte fungerar kan du ta kraftiga plastpåsar eller plastsäckar och placera i toalettstolen. En god handhygien är viktig för att undvika smittor.

- flaskor
- hinkar med lock
- PET-flaskor att frysa vatten i (fyll inte ända upp, då spricker flaskan)
- mineralvatten
- dunkar, gärna med tappkran, att hämta vatten i. Du kan också ha ett par rena dunkar fyllda med vatten i reserv. De ska stå mörkt och svalt.

Värme

Om elen försvinner under en kall årstid kommer bostaden snabbt att bli utkyld. Samlas i ett rum, häng filter för fönstren, täck golvet med mattor och bygg en koja under ett bord för att hålla värmen. Tank på brandfaran. Släck alla ljus och alternativa värmare innan ni somnar. Vädra regelbundet för att få in syre.

- ullplagg
- varma och oömma ytterkläder
- mössor, vantar, halsdukar
- filter
- liggunderlag
- sovsäckar
- stearinljus
- värmeljus
- tändstickor eller braständare
- alternativ värmekälla, till exempel gasolvärmare, fotogendrivna element.

Kommunikation

Vid en allvarlig händelse behöver du kunna ta emot viktig information från myndigheterna, framför allt via Sveriges Radio P4. Du behöver också kunna följa mediernas rapporter, ha kontakt med anhöriga och vänner och i akuta fall kunna nå räddningstjänst, sjukvård eller polis.

- radio som drivs med batteri, solceller eller vev
- bilradio
- papperslista med viktiga telefonnummer
- extrabatteri/power bank till bland annat mobiltelefon
- laddare till mobiltelefonen att använda i bilen.

Lär dig mer om hemberedskap på dinsakerhet.se

10
11

Kap 10-11

Sällskapet fortsätter från Ökenslottet och övernattar hos Stubbfolket.

Det sista Sofia tänker innan hon somnar hos Stubbfolket är att hon *hoppas att de på något sätt ska klara sitt uppdrag, att rädda Sagofallen och Mirroria undan hungersnöd och svält.*

- Det är bara 150 år sedan Sverige drabbades av landets sista svältkatastrof. Efter en ovanligt kall vår och sommar 1867 låg snön kvar vid midsommar på många håll i Norrland. Nästa år blev det torka i södra Sverige. Resultatet blev missväxt och svält som var som värst våren 1869.

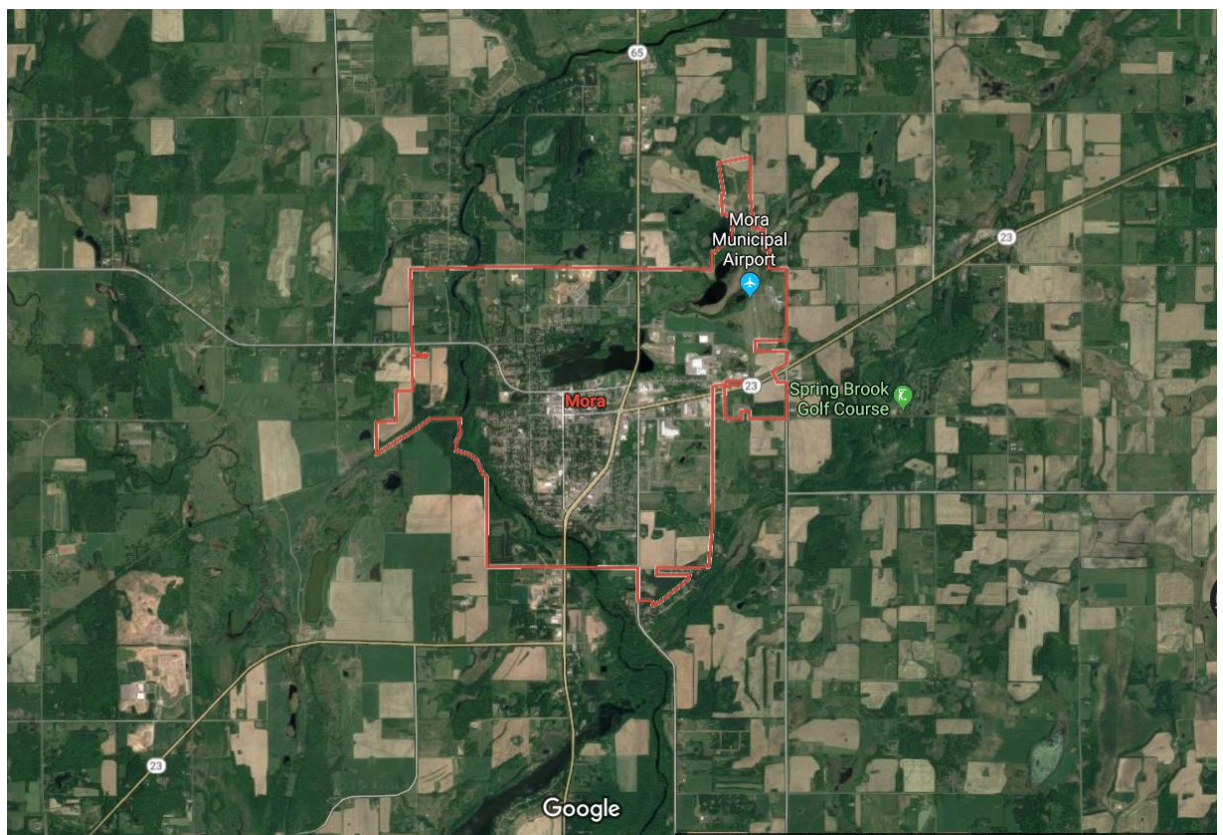
Vad skulle du ha gjort om du levde då? Tänk dig att du är en bonde, som de allra flesta var i Sverige under denna tid. Du har ingen utbildning och kan därför bara arbeta som bonde eller ta ett annat, för denna tid, lågbetalt jobb i städerna.

- Skulle du flytta till staden och försöka få jobb i någon fabrik?
- Skulle du försöka fortsätta försörja dig som bonde, trots att du inte har något att så eller äta?
- Skulle du sälja allt ni har för att fly (emigrera) till USA, där du hört att jorden och skördarna är bättre? Kanske ni kan klara er bättre där?

Skriv varför du väljer som du har gjort. Beskriv vad du hoppas på med ditt val. Beskriv också vilka faror ditt val kan innebära.

2. Under perioden 1850 till 1920 valde ca 1,5 miljoner att fly från Sverige, undan fattigdom och svält. De flesta till USA, där många städer och samhällen har fått svenska namn, t ex städerna Lindstrom, Kalmar och Mora.

Se satellitbilden över Mora. Vad tror du har varit och är den viktigaste näringen för de nästan 4 000 invånarna i Mora, Minnesota?

3. Hur tror du att de svenska emigranter som flydde till USA ville bli bemötta?
Tänk dig att du är en bonde i slutet av 1800-talet som nyss har kommit till USA med sin familj. Vad behöver du för att kunna klara dig?
Lista de 15 viktigaste punkterna som du behöver för att kunna klara dig i ditt nya land USA.

4. Tänk dig att du och din familj måste fly till ett helt annat land i dag. Vi låtsas att ni flyr till Argentina. Vad behöver du hjälp med för att klara dig i ditt nya land? Lista de 15 viktigaste punkterna.
5. Jämför listorna du har gjort i fråga tre och fyra. Vad skiljer och vad är lika mellan de två?
6. Hur skulle du vilja bli bemött av de som bor i ditt nya hemland? Vad är viktigt att invånarna i ditt nya land gör mot dig, för att du ska känna dig trygg och säker?
7. Är det något från fråga 6 som du kan göra mot de som kommer nya till vårt land, Sverige, för att de ska känna sig trygga och säkra?

Kap 12-13

Under natten hos Stubbfolket närmar sig de Åtta. Sloke använder irrbloss.

1. Läs bara kap 12. Hur tror du att det kommer att fortsätta? Skriv en fortsättning med det som händer efter kap 12. Låt fortsättningen vara en datorskriven sida. Det gör ingenting om sidan tar slut mitt i en händelse. Läs varandra fortsättningar.
2. Läs kap 13.

Kap 14-15

Sällskapet kommer till Piratstaden och bygger en flotte för att kunna fortsätta mot Pantones ö. Men på vägen blir de tillfångatagna av Naturfolket, där de gör ett kärt återseende.

1. Sofia ångrar att hon satte på sig armbandet. Finns det saker som du ångrar att du har gjort?

Skriv vad detta är och varför du ångrar det. Lägg sedan detta i ett kuvert som du sedan försluter. Skriv på kuvertet det datum som är exakt tio år från dagens datum. Håll koll på detta kuvert och läs det igen om tio år. Fundera över om du tror att du kommer att känna likadant då om det du ångrar, som du gör nu. Varför eller varför inte?

2. Alla gör vi misstag som vi ångrar, men det viktigaste är att lära sig något av misstaget och försöka göra något bra av det istället.

Tror du att det armband som Sofia har på sin handled kan bli till något positivt? Hur i så fall?

Kap 16-17

Sällskapet kommer fram till Pantones ö och börjar leta efter den grotta som Livets växt finns i.

1. Det visar sig att armbandet är själva nyckeln in till berget. Tror du att sällskapet skulle kunna ta sig in utan att ha armbandet som Sofia satte på sig i början av boken? Varför

eller varför inte?

2. De klarar sig med en hårsman från att bli överrullade av det stora stenklotet. När det har lugnat sig igen ser de lerkrigarna, som står på andra sidan vattnet. Dessa lerkrigare har inspirerats av lersoldater som har hittats i Kina. Gör en presentation om lersoldaterna i Kina. Använd bilder och kartor för att göra så att läsaren förstår bättre.

Börja med att hitta fakta från följande sida:

<https://www.mittensrike.se/guide/shaanxi/xian/terrakottaarmen/>

Visa sedan din presentation för din bänkgranne. Ta sedan det bästa från varandras presentationer och gör en gemensam tillsammans med din bänkgranne.

Kap 18-19

Sällskapet lyckas passera lersoldaterna och kommer till ett stort schackbräde.

1. När de gömmer sig för lersoldaterna i mörkret kommer Sofia på ett sätt att ta sig förbi dem.

– *Tillbaka ner mot vattnet, viskar hon i Jaspars öra... ..Jaspar vänder sig om och viskar i Docs öra och sedan viskas det vidare från öra till öra. Sist i raden står Reidur.*

– *Vadå hoppa i batten? viskar han.*

– *Jag sa inte hoppa i batten, jag sa hoppa i vattnet, säger Ilisar syrligt.*

Lek denna lek – viskleken – och se om er klass klarar det bättre än sällskapet i boken.

2. Ibland är det så att saker som sagts förändras ju fler som berättar det. Till slut är det som kommer fram inte sant. Det har förvrängts, medvetet eller omedvetet. Sitt tillsammans med två kompisar och klura på hur man kan göra för att se till att alltid hålla sig till sanningen och inte sprida osanningar.
3. De fyra mest viktiga källkritiska frågorna du ska ställa till en text är:
  - Vem har skrivit informationen?
  - Varför har personen skrivit detta?
  - Vad har personen skrivit? Åsikt eller fakta?
  - När skrev personen detta?

Läs mer om de källkritiska frågorna i denna pdf:

http://www.mediekompass.se/wp-content/uploads/2015/10/Kopieringsunderlag_Kallkritik_pa_internet.pdf

Använd dessa fyra frågor och se följande film källkritiskt och besvara sedan frågorna tillsammans med din bänkgranne:

Filmen: <https://youtu.be/QAwL0O5nXe0>

- a) Vem har gjort filmen?
- b) Varför har de gjort filmen?

- c) Vad berättar filmen? Är det fakta eller åsikt? Kan man få reda på samma fakta från fler källor, t ex websidor, uppslagsverk med mera?
  - d) När är filmen gjord?
4. Läs följande text och använd samma källkritiska frågor som i förra frågan:
<https://svenskjakt.se/opinion/debatt/vithaj-pa-vastkusten-viktigare-an-bad/>

Tror du artikeln talar sanning?

Vad är sant och vad är inte sant i artikeln? Ge exempel och förklara varför.

Kap 20-21

Sällskapet går över bron och de kommer till Piratgrottan där Livets växt finns.

1. Livets växt gör så att det växer i Sagofallen igen. Vad krävs för att det ska växa i vår värld?
2. Något som oroar forskare och odlare är bidöden – det blir allt färre bin. Vad skulle hända om alla bin dör ut?
3. Vad kan vi göra för att hjälpa bin och andra insekter att leva?

Efter läsning

Efter läsningen kan man göra någon av följande aktiviteter:

- Skriv en interaktiv recension, eller en sammanfattning av boken, i PowerPoint eller i liknande program. Använd dator, Ipad eller din mobil för att hitta bilder som du vill använda. Animera presentationen så att den blir interaktiv.
- Gör en trailer till boken med exempelvis iMovie. Även här söker du efter bilder som du vill använda i din film.
I iMovie finns olika mallar att använda för att göra trailers.
För att få inspiration kan ni titta på filmen som Gullis lästips har gjort om Vita löparen, den tredje boken i Sagofallen-serien: <https://youtu.be/g8WgEtFCiQU>
- Använd appen Toontastic för att göra en animerad berättelse om Pantones ö. Välj ut de händelser du tycker är viktigast, så att din berättelse blir kort (inte mer än 2–3 minuter) men att man ändå förstår helheten och får den röda tråden i berättelsen.